

Javítóintézetek Magyarországon

A Magyar Helsinki Bizottság vizsgálatának
eredménye

2013-2014

Tartalom

I. A Javítóintézetekről általában	4
1. Intézményi struktúra	5
2. Javítóintézeti nevelés	6
3. Az előzetes letartóztatás végrehajtása	7
II. Jelentések a javítóintézetekben tett látogatásokról	9
Emberi Erőforrások Minisztériuma Rákospalotai Javítóintézet és Speciális Gyermekotthon	10
1. Az Intézettel kapcsolatos általános információk	10
2. Fizikai körülmények, személyi feltételek	13
2.1. Elhelyezés	13
2.2. Ellátás	15
3. Befogadás	16
4. Kapcsolattartás	17
4.1. Előzetes letartóztatás alatt álló fiatalok	17
4.2. Javítóintézeti nevelésre utalt fiatalok	18
5. Eltávozás, kimenő, szabadság; intézeten belüli mozgás	19
5.1. Előzetes letartóztatás alatt álló fiatalok	19
5.2. Javítóintézeti nevelésre utalt fiatalok	19
6. Fenyítések, jutalom	20
7. Oktatás, foglalkozások	21
7.1. Oktatás	21
7.2. Külön foglalkozások	22
8. Egészségügyi, pszichiátriai ellátás	24
8.1. Egészségügyi ellátás	24
8.2. Pszichiátriai ellátás	25
9. Utógondozás	26
10. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Rákospalotai Javítóintézet és Speciális Gyermekotthon munkatársai	27
Emberi Erőforrások Minisztériuma Budapesti Javítóintézete (Szőlő u. 60.)	28
1. Az Intézettel kapcsolatos általános információk	28
2. Fizikai körülmények	29
2.1. Elhelyezés	29
2.2. Ellátás, napirend	31
3. Befogadás	35
4. Kapcsolattartás	36
5. Eltávozás, kimenő, szabadság, intézeten belüli mozgás	38
6. Fenyítések, jutalom	38
7. Oktatás, foglalkozások	39
8. Egészségügyi, pszichiátriai ellátás	41
9. Utógondozás	41
10. Az intézet munkatársai	41
11. A fogvatartott gyerekek	42
12. Civil szervezetekkel való együttműködés	43
13. Panasz	44
14. Dohányzás	44
15. Munkavégzés	45
16. Gyermekpanaszok	45

Emberi Erőforrások Minisztériuma Debreceni Javítóintézete

Monitorozó látogatás időpontja: 2014. április 14-15.

1. Az Intézettel kapcsolatos általános információk

A monitorozó látogatáson dr. Fazekas Tamás, dr. Iván Júlia, dr. Kirs Eszter, dr. Méhes Mária, és dr. Somogyvári Zoltán megfigyelők vettek részt a Magyar Helsinki Bizottság részéről. A látogatás során Magyar László igazgató, Nagy Kálmán igazgató-helyettes, Kocsis Éva otthonvezető és Szögediné Gyúró Katalin, a pedagógus munkaközösség vezetője nyújtott értékes segítséget a monitorozáshoz, akik különösen készséges rugalmassággal segítettek elő a megfigyelők csapatának munkáját. A megfigyelés az EMMI-vel kötött megállapodáson túli korlátozásaira egyetlen esetben sem került sor.

Az intézmény jogelődjét, a Népjóléti Minisztérium Debreceni Gyermekotthonát 1972-ben alapították. A Gyermekotthont 1997-ben alakították át javítóintézetté. Magyar László 17 éve igazgatója az intézetnek, és elkötelezett vezetője az intézmény fejlesztésének.

Az intézet előzetes letartóztatásukat, javítóintézeti nevelésüket töltő fiatalok és utógondozottak elhelyezésére szolgál. A javító részleg az előzetes letartóztatást végrehajtó szervezeti egységektől elkülönülten működik. Az előzetes részleg a 2010-ben befejezett épületbővítési munkálatoknak köszönhetően 96 fő befogadására alkalmas, míg a javító részlegben maximálisan 36 fiatalt tudnak elhelyezni.

A jelentés elkészítése során a fiatalok és gyerekek fogvatartottak elnevezése helyén az intézet által használt („gyerek” vagy „gyermek”) kifejezést alkalmazzuk, elhelyezésükre szolgáló helyiségekre pedig szintén az intézet által használt terminológiát („háló”, „szoba”). A megfigyelők álláspontja szerint az intézeti terminológia helyes, hiszen az nem stigmatizálja a gyerekeket.

2. Fizikai körülmények

2.1 Elhelyezés

Szobák

Az előzetes letartóztatásban lévő gyerekek 9, míg a javítóintézeti nevelésben lévők 3 csoportba vannak osztva. Külön befogadó csoportokat működtet az intézet, ahol a legtöbb újonnan érkezett fiatal 30 napot tölt, vannak azonban, akik 30 napon túl is a befogadó csoportban maradnak.

A megfigyelők meglátogatták az összes csoport elszállásolására használt hálókat, a befogadó helyiségeket, az egészségügyi részleget, az oktatási, illetve, a külső és belső munkáltatási helyszíneket, az imatermet, a konditermet, a vizesblokkokat, étkezőhelyiségeket, konyhát, gyakorlatilag az épület minden részébe betekintést nyertek. Ennek során a megfigyelők általános benyomása az volt, hogy a fizikai körülmények összességében kifogástalanok, a debreceni a zárt magyarországi intézetek között az egyik leghigiénikusabbnak minősíthető. Az egy főre jutó nettó mozgástér szempontjából az intézetben található szobák megfelelnek az irányadó nemzetközi sztenderdeknek (az előzetes letartóztatásban lévők hálóiban 6-6 fő alszik, míg a javítóintézeti nevelésben lévők hálói tágasabbak, és 4 fő elhelyezését szolgálják, de mind megfelelnek az irányadó normának), az őrzés és a munkabiztonsági feltételek, a fényviszonyok megfelelőek.

A hálók bár egyszerűek, de jól felszereltek. Ugyanakkor szembetűnő volt, hogy a szobákban alig vannak személyes tárgyak, a ruhákat is a közös helyiségekben elhelyezett szekrényekben kell tartania a gyerekeknek. A fényképek, könyvek, apró személyes tárgyak például ágyak melletti tárolása erősíthetné a családdal valós személyes kapcsolatokat, ezek hiánya elidegenítő hatású, és nem nyilvánvaló az erre vonatkozó intézeti korlátozások értelme.

A folyosókon kamerák vannak elhelyezve, azonban a megfigyelők észrevétele szerint azok nem fedik le a teljes folyosó területét. Az épület emeletes szerkezete miatt indokolt lenne lift beszerelése.

2.2 Ellátás, napirend

- Étkezés

Az intézet saját konyhával rendelkezik, mely biztosítja a gyermekek teljes körű étkeztetését. Az étkezéseket két tágas, megfelelő higiéniai körülmények között működtetett, a személyzetétől elkülönített étkezőben bonyolítják. Napi 5 étkezésre kerül sor, heti 3 napon 2 étkezésnél, a többi napokon 1 étkezésnél biztosítanak meleg ételt. Igyekeznek változatos étrendet biztosítani, amit a heti étlap is bizonyít. (ld. lent) A gyermekek elégedettségükről számoltak be a megfigyelőkkel beszélgetve mind az ételadag mennyisége és minősége tekintetében. A személyi állomány tagjai ugyanazt az ételt fogyasztják, mint a gyermekek, bár az ő „felnőtt adagjuk” nagyobb, a gyermekek ételadagja is megfelelő mennyiségű.

2014 év április hó 07-től 2014 év április hó 13 ig

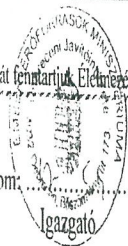
15 hét

Étkezések	Hétfő 07	Kedd 08	Szerda 09	Csütörtök 10	Péntek 11	Szombat 12	Vasárnap 13
Reggeli	Málnás tea Sonkás felv Mini vaj uborka korpás kenyér	Tejes kávé Maci sajt szezámos zsemle	Citromos tea Löncs felvágott vaj.kenyér retek	Tea Főtt kolbász Mustár Kenyer	Narancsos tea Főtt császár szalonna zöldhagyma Kenyer	Kakaó Vajas kalács	Gyüm.tea Marha parizsi Graham Kenyer Retek
Tízórai	Hamé pástétom Kenyer Retek	Májkrémes kenyer Lilahagyma	Gyüm. joghurt Suli kifli	Vajas kenyér paprika	Alma	Mézés gyümölcs	Maci sajt Kifli
Ébéd	Lebbenesleves Zöldborsós sertés szelet Párolt rizs Linzer	Brokkoli krémleves Milánói Makaróni Csem.uborka	Csontleves Disznótoros /hurka-kolbász/ Párolt vörös káposzta Burgonya	Csirke gulyás Arany galuska Van. sodóval.	Sóska leves Laci pecsénye Forgatott burgonya	Reszelt t. leves Rakott zöldbab /pulykahúsból/	Ribizli leves Csirkepaprikás Tészta köret Csem uborka
Uzsonna	Vajas kenyér narancs	Alma	Mini jam kifli	Zala felv. zsemle gyümölcs	Párizsi kenyér Paradicsom	Tömlős sajt Zsemle	Alma
Vacsora	túró gombóc- derelye gyümöcslé	Sertés tokány paradicsomos káposzta főzelek	Citromos tea Sült csirkecomb Paradicsom kenyer	Sertés vagdalt Finomfőzelek	Sült virsli Zöldséges rizs	Narancsszörp Hamé pástétom Uborka kenyér	Gyüm. lé Kül.vagdalt hús Kenyer zöldhagyma

Jó étvágyat!

A csere illetve a változtatás jogát fenntartjuk. Előzetes bejelentéssel.

Jóváhagyom:

- Ruházat, tisztasági csomag

Befogadáskor kimossák, félreteszik az újonnan érkezett fiatal saját ruháit a raktárba, azt csak kihallgatásra, tárgyalásra vagy egyéb külső helyszínre szállítás esetén használhatják a gyermekek. A javítóintézeti nevelésben részesülők saját ruhái a csoportban található szekrényekben vannak elhelyezve, azokat eltávozáskor felvehetik. Mindenki egységes ruhát visel (egyszerű dzseki, cipő, melegítő), melyet az intézettől kapnak. Az intézet ezeket maga szerzi be, kisebb részben adományból, döntő többségét költségvetése terhére. A ruházat megrongálódását, rossz minősége miatti szakadását az intézet saját varrodájában javítják a gyerekek. Az egységes ruházat biztosítása mögötti szándék, hogy elkerülhető legyen a márkás ruházatból fakadó feszültség, irigység, esetleges lopások, valamint a háttérben meghúzódó cél az egyenlőség szellemiségének fenntartása. (A megfigyelők által látogatott csoportok egyikének napértékelő ülésén a csoport nevelője utalt is erre, egy gyermeket illetve társával szembeni bántó viselkedésével kapcsolatban: „*Ugyanazt a levest kapjuk, ugyanazt a tornacipőt hordjuk. Nem vagyunk különbek egymástól.*”) Bekerüléskor minden gyermek bevarr egy színes jelzést a ruháiba, így mosás utáni szárítást követően egyszerűen beazonosíthatók a ruhák, törölközők. A falon függő táblán látható a fiúk neveinek és a hozzájuk tartozó színek listája.

Az intézet tisztasági csomagot biztosít minden gyermeknek, mely minden szükséges tisztálkodási szert, szappant, sampont, fogkefét, fogkrémet, borotvát, borotvahabot, valamint zoknikat és alsónadrágot is tartalmaz.

- Zsebpénz, díjazás

Az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok főszabály szerint - az intézeti rendtartással összhangban - nem részesülnek zsebpénz-ellátásban. Ha azonban a fiatalok állami gondoskodás alatt áll, a családi pótlék terhére kap zsebpénzt az intézettől. A javítóintézeti nevelésben lévő fiataloknak biztosított zsebpénz összege havi 4500 forint.

Hét közben a gyerekek kétnaponta munkafoglalkozáson vesznek részt, amely tevékenységükért havi 6-7 ezer forint összegű (173 forint/óra) díjazásban részesülnek. Egy fiatalok „munkanapokon” (havonta 10 nap) 4 órát tölt a munkatevékenységgel, amiből 2 óra elméleti szakoktatással zajlik. Az előzetes letartóztatásukat töltő fiatalok a havi egy alkalommal az intézetbe érkező mozgó boltban tudnak vásárolni. A gyermekek arról számoltak be, hogy a kisbolt árai nem különböznek az intézeten kívüli boltok áraitól.

- Napirend

A gyerekek napirendje az intézet házirendje szerint hétfőtől szombatig a következő:

Hétfő-péntek:

6.00-6.40 Ébresztő, tisztálkodás, takarítás a lakóegységekben
6.40-7.40 Reggeli csoportbeosztás szerint
7.40-8.00 Reggeli eligazítás
8.00-12.30 Délelőtti foglalkozások (iskolai oktatás, képzés, munkafoglalkoztatás)
Közben: 9.20-10.55 tízórai az iskolában, tanműhelyben
12.30-12.40 Értékelés, műszakváltás
12.40-13.30 Ebéd csoportbeosztás szerint
13.30-18.00 Délutáni foglalkozások a nevelők által elkészített hetirend szerint
18.00-19.30 Vacsora csoportbeosztás szerint
19.00-22.00 Takarítás, tisztálkodás, szabadidős tevékenységek: telefonálás, levélírás, televízió, stb.

22.00 Lefekvés

Pihenő- és ünnepnapok napirendje

6.30-7.00 Ébresztő, tisztálkodás, takarítás
7.00-8.00 Reggeli csoportbeosztás szerint
8.00-12.00 Szabadidős foglalkozások
Hozzá tartozók látogatása csoportbeosztás szerint
Közben: 10.00 tízórai
12.00-13.30 Ebéd
14.30-18.00 Foglalkozások hetirend szerint
Közben: egyórás csendes pihenő
16.00 Uzsonna
18.00-19.00 Vacsora
19.00-22.00 Takarítás, tisztálkodás, szabadidős tevékenységek: telefonálás, levélírás, televízió, stb.
22.00 Lefekvés

Az utógondozói elhelyezettek napirendje ettől eltér, egyéni ütemezés alapján alakul attól függően, hogy az érintett fiatal iskolába, munkahelyre vagy szakoktatásra jár.

3. Befogadás

Az újonnan intézetbe érkező gyermekek néhány kivételtől eltekintve legfeljebb 30 napot töltenek a befogadó csoportokban. A korábbi bűntársakat az ügyészi utasításnak megfelelően, elkülönítve helyezik el. Ha egyszerre nagyobb számban érkeznek fiatalok, akiket szükséges egymástól elkülöníteni, eseti jelleggel intézik az elhelyezést akár a befogadó csoportokon kívül, az előzetes letartóztatásban lévők szobáiban, azonban az elkülönítés követelményét mindenképp teljesítik.

Befogadáskor két rendész jelenlétében levetkőzik a befogadott fiú, és az egészségügyi részlegen dolgozó orvos vagy ápoló ellenőrzi, hogy a fiatalon vannak-e külsérelmi nyomok. Amennyiben külsérelmi nyomokat észlelnek a gyermekén, orvosi vizsgálatot rendelnek el, amelynek eredményét jegyzőkönyvezik, azt eljuttatják a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészségnek. (Az intézet vezetésének beszámolója szerint ilyen esetre évekkor korábban került csak sor. A konkrét esetben a fiatalok már korábban, őrizetbe vételük során feljelentést tettek a velük eljáró rendőrök ellen.) Ellenőrzi a közösséggel való helyezéssel össze nem egyeztethető bőr- vagy egyéb betegségeket (rüh, ótvar, stb.), krónikus betegségeket, és rögzíti a fennálló gyógyszerfogyasztást. Ha éjszaka történik a befogadás – amikor az egészségügyön nincs szakdolgozó –, a rendészet és a beosztott gyógyszerosztó szemrevételezi a befogadott egészségügyi állapotát, az esetleges külsérelmi nyomokat, és nyilatkoztatja a fiatakorút. Amennyiben sérüléseket tapasztalnak, visszaküldik látélet-vételre. A további egészségügyi vizsgálatokat és ellenőrzést a következő napon végzik el, a fiatal éjszaka nem kerül csoportba, hanem ideiglenesen az egészségügyi részlegen helyezik el.

A befogadás 30 napos időszakában elhelyezési értekezletet tartanak, melyen jelen van az intézet igazgatója, a nevelési igazgató-helyettes, egy oktató, egy szakoktató, az érintett nevelők, az orvos, valamint a pszichológus. Ezen a fórumon döntenek el, hogy a befogadott gyermeket melyik csoportban helyezik el a gyermek értelmi, érzelmi adottságainak, családi hátterének, egészségi állapotának előzetes vizsgálata alapján. Ezt követően a 3 havonta sorra kerülő felülvizsgálati értekezleten döntenek az elhelyezés esetleges megváltoztatásáról. Az otthonvezető tájékoztatása szerint a gyerekek írhatnak maguk is kérelmet az elhelyezés megváltoztatására, erre rendszeresen sor is kerül, értekezletenként 1-2 gyerek fordul az elhelyezési tanácshoz ilyen kérelemmel.

Az intézet orvosának elmondása szerint az anamnézis felvétel az első orvosi vizsgálat során nem csak a korábbi átvészelt betegségekre, esetlegesen jelenleg is fennálló krónikus betegségekre, azok fennálló gyógykezelésére, hanem a szülők egészségi állapotára, örökletes betegségek előfordulására is

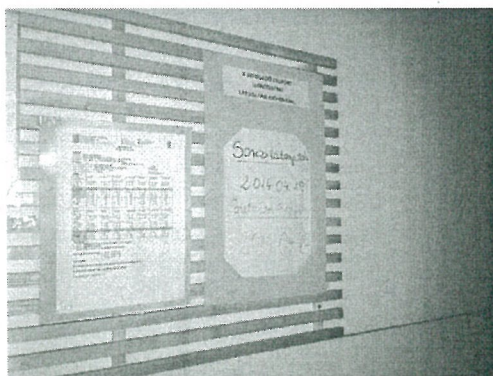
kitér. Az ezt követő alapos fizikális vizsgálat – a korábban beszerzett vírus-táblának köszönhetően – magában foglalja a látásvizsgálatot is. A vizsgálat során feltárt rendellenességek szakorvosi kontrollja a szükséges városi szakorvosi rendelőkben (szemészeti, urológiai, tüdőgyógyászati, stb.) valósul meg a későbbiekben, a ma már mindenhol szükséges előjegyzési időpontban és természetesen, ha már beszerezték a gyakran hiányzó TAJ-számot. A nagylabor vizsgálat is a TAJ-szám megléte után valósul meg, csak úgy, mint a HIV-szűrés, vagy az esetleges konkrét bélférgesség diagnosztizálása. A kötelező védőoltásokat a területi védőnő írásbeli kérése alapján az adott esetben az intézet pótolja.

A fiatalkorúak szirmabesenyői büntetés-végrehajtási intézetéből bekerült gyermekeket automatikusan karanténban helyezik el az első 4 napra az ott általános problémát jelentő rüh miatt. Ebben az időszakban az érintett újonnan érkező gyereket az egészségügyi részlegen tartják, és megteszik a szükséges fertőtlenítési intézkedéseket.

4. Kapcsolattartás

- Látogató fogadása

A családtagok havonta egy alkalommal látogathatják meg a bentlakó fiatal hozzátartozójukat. Ezen felül szerezhetik meg a havi egy jutalomlátogatást. A megfigyelők ugyanakkor megjegyzik, hogy a büntetések, az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 118. § (1) bekezdés d) pont, valamint a 2015. január 1-jétől hatályos, büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 394. § (1) bekezdés bb) pont értelmében az előzetes letartóztatottnak havi két alkalommal van lehetőségük látogató fogadására. Javasoljuk, hogy az intézet biztosítsa a látogatásokra vonatkozó gyakorlata és a fennálló jogszabályi kötelezettsége közötti összhangot, tegye általánossá a havi 2 látogatás lehetőségét, és szükség esetén alakítsa át a jutalmazás rendszerét.

Az Intézet válasza: „2013-ban 669 alkalommal látogatták meg az előzetes részlegben lévő fiatalokat családtagjaik. 195 alkalommal a kiküldött látogatási engedély ellenére sem jöttek el a hozzátartozók.

Gyámok látogatásához nem küldünk látogatási engedélyt. A gyermekotthonban élő testvérek látogatását hétköznapokon oldjuk meg. A gyámolt testvérek látogatásának javulása, gyakoribbá válása várható a gyermekvédelmi gyámok kinevezésével. A telefonon történő kapcsolattartásnál a javítóintézet alkalmazkodik az adott gyermekotthon háziarendjéhez.

Jelenleg is kb. 15 gyerekhez nem jönnek hozzátartozók el a látogatásokra.

Az észrevétel értelmében Intézetünk belső szabályzatait módosítja, és biztosítani fogja a havi 2 látogatást lehetőségét.

A látogatások hétvégeken zajlanak. A látogatások ütemezése során tekintettel vannak a családok bevételének, fizetés, szociális segély érkezésének időpontjára, hogy legyen lehetősége a családnak az intézethez utazni. Az intézeten belüli családi kapcsolatokra is figyelemmel vannak, ha például két

testvér lakik az intézetben, lehetővé teszik számukra, hogy egy asztalnál üljenek a látogatás alkalmával, kivéve, ha a közöttük fennálló büntársi kapcsolat miatt előzetes letartóztatásuk alatt az elkülönítés szükséges.

A látogatások alkalmával az intézet nagy központi auláját rendezik be asztalokkal és székekkel, ahol a gyermekek kényelmesen ülhetnek körbe az asztalokat 4 felnőtt és további 2 hat év alatti hozzátartozóikkal. A családtagok hozhatnak be ételt (a behozható ételekről előzetesen tájékoztatják a családtagokat, italt nem hozhatnak be a biztonsági kockázatok miatt), melyet a szükséges ellenőrzést követően együtt elfogyaszthatnak. A fizikai érintkezés (kéz megfogása, puszi, ölelés) nem esik lényeges korlátozás alá, a fizikai kontaktusból esetlegesen eredő kockázatokat a kamerán keresztül történő ellenőrzéssel küszöbölik ki. E gyakorlat a megfigyelők álláspontja szerint helyes.

Az igazgató beszámolt arról, hogy törekednek a rugalmasságra a látogatások kapcsán a családi kapcsolatok erősítése érdekében. Beszámolt egy esetről, amikor az érintett gyermek testvére nem szerepelt az aznapi látogatók listáján, ugyanakkor a gyermek édesapja nem tudott eljönni, így megüresedett egy hely a látogatói csoportjában. Az igazgató a helyszínen engedélyezte, hogy a testvér részt vegyen a látogatáson.

Az intézet dolgozói elmondták, hogy az állami gondozásban lévő gyerekek szintén állami gondozásban lévő testvérei csak akkor tudják a javítóintézetben fogvatartott testvérüket meglátogatni, ha a gyámjuk ebben aktív segítséget nyújt. A gyámoknak azonban nagyon ritkán van kapacitása erre, ezért a gyermekvédelmi ellátórendszer fontos feladatának tartjuk, hogy dolgozzanak ki egy fenntartható módszert az állami gondozásban lévő gyerekek szintén állami gondozásban lévő testvérükkel való kapcsolattartásának biztosítása érdekében.

- Telefonálás

A gyermekek heti egy alkalommal 5-10 perces időtartamban telefonálhatnak kapcsolattartóikkal. Csak a javítóintézeti nevelésben részesülők rendelkezhetnek mobiltelefonnal, de ezt nem használhatják az intézeten belül, a raktáron őrzik, és az eltávozásuk esetén vihetik magukkal. Ők és előzetes letartóztatást töltő társaik is az intézet falain elhelyezett, visszahívható telefonkészülékeken bonyolíthatják a beszélgetést. Az előzetes letartóztatásban lévők használatára rendelt telefonkészülékek a központi aulában találhatóak. A beszélgetéseket szimultán hallgatással ellenőrzik, minden készülékhez egy további hallgató van csatlakoztatva, e módszer korszerűsítése indokolt lehet.

A gyerekek is megfogalmazták panaszként, hogy a heti 1 telefonálási lehetőség nagyon kevés, és egyes büntetés-végrehajtási intézetből bekerült fiatalok szóvá tették, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben is heti 3 alkalommal telefonálhattak. A megfigyelők is javasolják a telefonálás időtartamának és gyakoriságának növelését.

A telefonálást kártyás telefonokkal bonyolítják rendes tarifa szerint. Amennyiben a javítóintézeti nevelésben lévő gyermek kedvezményes díjazású flottában van a családtagjaival, eseti jelleggel engedélyezik a mobiltelefon használatát intézeten belül is, a költségek csökkentése érdekében. Ha valamely fiatal esetében elengedhetetlennek tartják a családi kapcsolattartást az egyéni fejlődés érdekében, de a gyermek bevétel hiányában nem rendelkezik telefonkártyával, eseti jelleggel biztosítják, hogy az intézet költségén bonyolítsa egy-egy telefonhívást.

Az Intézet válasza: „Eddig intézetünk vezetéséhez a telefonálási lehetőséggel kapcsolatos panasz észrevétel nem érkezett. 2013-ban 140 alkalommal küldtek be hozzátartozók telefonkártyát. Havonta átlag, személyenként 1db telefonkártyát vásárolnak a fiatalok. Felmérésünk alapján jelenleg 10 fiatal hozzátartozói nem rendelkeznek semmilyen telefonos elérhetőséggel. Indokolt esetben egyéni szükségletre igazítva, az Igazgató hozzájárul a rendkívüli telefonálás engedélyezéséhez. Tapasztalataink szerint – néhány kivételtől eltekintve – a fiatalok és családtagjaik anyagi lehetőségei is

korlátozottak. Amennyiben akár az időtartam akár a gyakoriság vonatkozásában egyéni igény jelentkezik, azt lehetőségeink figyelembevételével megvizsgálva igyekezni fogunk teljesíteni.

2013. évi CCXL. törvény kapcsolattartásra vonatkozó változásaival kapcsolatban várjuk az ágazati szabályozást és ennek figyelembevételével fogjuk módosítani a kapcsolattartás rendjét, valamint a Házirendet."

- Levelezés

A levelezésre a jogszabályoknak megfelelően, korlátlan alkalommal kerülhet sor. Az egyik bentlakó gyermek megerősítette, hogy napi szinten érkeznek be hozzá levelek, és a feladás után 1-2 nappal, túlzott késlekedés nélkül kézbesítik. Az intézet nem tartja vissza a leveleket, ugyanakkor ellenőrzi azok tartalmát.

A családtagok hozhatnak, küldhetnek csomagot a bentlakó fiatalnak, melyet a nevelőnél fenntartott, személyhez kötött fakkban tartanak. A gyermekek kérhetik a nevelőt, hogy az étkezések mellé kivegyenek belőle pl. édességet.

- Ügyvédi beszélő

Az ügyvédi beszélő bonyolítására külön helyiség áll rendelkezésre. Amennyiben ez foglalt, az Intézet a földszinti tárgyalóhelyiségben biztosít lehetőséget az ügyvéddel való zárt ajtók mögötti beszélgetésre.

A gyerekek jelentős részének kirendelt védője van. A védők tevékenységével kapcsolatban több fiú is megosztotta a panaszait a megfigyelőkkel. Vannak, akik több hónapja tartó bentlakás esetén sem találkoztak még a kirendelt védőjükkel, többnyire csak a tárgyalásokon látják őket. A megfigyelők az Intézeti Tanácson ismerték meg egy gyermek esetét, akit 2014. januárban fogadtak be az intézetbe. Az ügyvédje félretájékoztatta, ez alapján azt hitte, pár hét után elhagyhatja az intézetet. Amikor tudomására hozták, hogy valójában 1 évet a kedvezmény lehetősége nélkül bent kell töltenie, azt nagyon nehezen élte meg, és ebből adódóan komoly magatartásbeli problémák léptek fel vele kapcsolatban.

5. Eltávozás, kimenő, szabadság, intézeten belüli mozgás

Az előzetesen letartóztatott fiatalok az intézeten belül is állandó felügyelet mellett mozoghatnak, eltávozás, kimenő, szabadság számukra nem engedélyezhető.

A javítóintézeti nevelés alatt állók eltávozásának engedélyezése az intézeten belül tanúsított magaviselet pszichés állapotának, a korábbi esetleges kábítószer-használatának és a stabil családi/intézeti kapcsolatainak függvényében alakul. A befogadást követő 2 hónapig a gyermek számára eltávozás, kimenő nem engedélyezett. E szabálytól eltérhet az intézet, ha az érintett fiatal már az előzetes letartóztatását is a debreceni intézetben töltötte, és nincs szükség az intézethez szoktatására. Másfelől erre az esetre is felállított egy belső szabályt az intézet, miszerint 1 hónapig ekkor sem hagyhatja el az intézet falait. (Ettől a belső szabálytól eltekintenek, ha a gyermek magaviselete semmilyen kívánnivalót nem hagy maga után.)

- Kimenő

Egyéni kimenőre legfeljebb havi 10 óra időtartamban van lehetőség. Az intézet az egyéni kimenő tekintetében is egyeztet a szülőkkel. Előfordul, hogy maguk a szülők kérik, hogy gyermeküket csak az ő felügyeletük alá adva engedjék kimenőre. (A megfigyelők által meghallgatott érintett fiú ezt nem élte meg jogkorlátozásként, elmondása szerint a rövid 10 órát úgyis a családjával szeretné eltölteni.) A kimenőről, eltávozásról való visszatérés határideje az eltávozási engedélyben szerepel. Ha e határidőn

belül nem tér vissza a fiatal az intézetbe, tette egyfajta "puha" szökésnek minősül, és szankciókat von maga után. (ld. a jelentés következő fejezetét)

- Eltávozás

Egyéni eltávozásra a jó magaviselettől függően kéthavonta 5 nap időtartamban van lehetőség. Az Intézeti Tanácson, az igazgató, a nevelési igazgatóhelyettes, a nevelők, egy oktató, egy szakoktató és a pszichológus részvételével vitatják meg az egyes gyermekek magaviseletét, és döntenek az eltávozás engedélyezéséről. Minden résztvevő egyenként nyilvánít véleményt arról, hogy támogatja-e az eltávozást. A döntés meghozatala során gondosan átbeszéli a fiatalok egyéni történetét, helyzetét, figyelembe veszik a magaviseletet, szorgalmat, családi kötődést, elvégzett plusz feladatokat, akár a szorgalmas takarítást is, valamint azt is, ha egy fiú kint élő párja gyermeket vár. Az intézetet látogató megfigyelő csoport tagjai részt vettek egy eltávozásról érkező Intézeti Tanácson, melyen a következő további megfigyelést tették: nem jelent kizáró okot az eltávozás engedélyezése tekintetében, ha a döntést rövid idővel megelőzően valamely fiú rendkívüli eltávozáson volt, melyet jutalomként engedélyeztek, vagy ha hamarosan ideiglenes elbocsátására kerül sor. Ha egy fiú szabálysértést követett el a közelmúltban, amiért azonban már kimérték rá a megfelelő büntetést, a szabálysértést már nem kezelik releváns tényezőként az eltávozás engedélyezése során, elkerülve ezzel a kétszeres büntetést.

Nem engedélyezik az eltávozást, ha a bentlakó fiatal előéletét jellemezte a droghasználat, és várható, hogy eltávozása alatt ismét fogyasztana kábítószer, valamint ha bentlakása idején rendszeressé váltak a szökései (a megfigyelt Intézeti Tanácson például felmerült egy fiú esete, akinek azért nem engedélyezték az eltávozást, mert bár kifogástalan magaviseletet tanúsít az intézeten belül, az egyéni eltávozásairól négy alkalommal nem jött vissza a kint élő barátnője miatt).

Csoportos eltávozásokat szervez az intézet, melyet gyakran tanulmányi tevékenységgel kapcsolnak össze. (Például a látogatást nem sokkal megelőzően, két napra vittek el 6 gyermeket a Hortobágyi Nemzeti Parkba az ott élő növény- és állatvilág megfigyelésére. A csoportot a természetvédelmi ismeretek iránt érdeklődő fiúkból állították össze. A programot megelőzően a témához kapcsolódó, 15 órás elméleti oktatásban vettek részt.) A csoportos eltávozás keretén belül szervezett programokon való részvételt általában a kitűnő magatartásért, jutalomként kapják meg a gyerekek. (A balatoni nyaraláson résztvevő 10 fiú csapatát az Intézeti Tanács döntése alapján állították össze. Ezen kívül a közelmúltban került sor a Parlament, a pénzverde, a gumigyár, a debreceni Kenézy Gyula Kórház által szervezett, kulturális programot nyújtó Kenézy Café látogatására, valamint az autizmus világnapjára szervezett Forrest-futáson való részvételre.)

- Szabadság

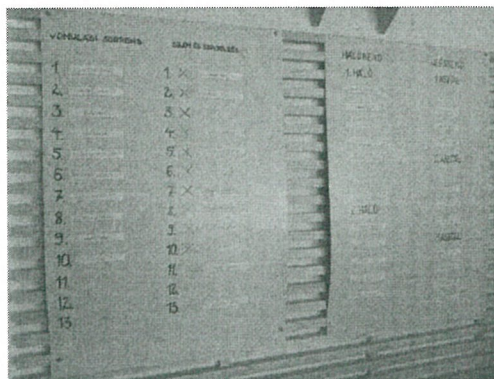
A téli időszakban 10 napra, míg nyáron 20 nap szabadságra távozhatnak a javítóintézeti nevelésben lévő gyerekek. A szabadság engedélyezése előtt környezettanulmányt készít az intézet, ha veszélyeztető a családi környezet, igyekeznek más rokoni kapcsolatokat keresni, hogy biztonságos környezetben tölthesse a fiatal a szabadságot. Az állami gondoskodásban lévő gyermekeket is elengedik szabadságra, bár gyakran előfordul, hogy ezt nem igényli a gyermek. Ilyen esetekben is ösztönzik a fiatalt, hogy a szabadságot töltsse a gyermekotthonban, hogy a büntetése letöltése után ne idegenként kerüljön oda vissza. Az arra nyitott gyámokkal folyamatos konzultációt folytat az intézet, de próbálnak érdemi rokoni kötődést keresni, hogy esetleg oda távozhasson szabadulás után a gyermek a gyermekotthon helyett - az intézet tapasztalatai a gyámok aktivitásával kapcsolatban inkább jellemzően negatívak. A szabadság alatt a gyermek csak az engedélyében meghatározott helyeken lehet, erre fel is készítik, hangsúlyozva, hogy kint is viselkedjen az intézeten belüli szabályoknak megfelelően, például ne menjen kocsmába. Az igazgató elmondása szerint nem engedik el a fiatalokat szabadságra költőpénz nélkül.

Az eltávozásról, szabadságról visszatérő fiatalokat átmozdítják a tiltott tárgyak intézetbe juttatását (azoknak esetleg előzetes letartóztatásban lévő fiataloknak konditermen keresztül való eljuttatását) megelőzendő.

6. Fegyelem, fenyítések, jutalom

- Fegyelem

A fegyelem megőrzése érdekében az intézet szigorú mindennapi szinten érvényesítendő szabályokat alkotott. Az intézeten belüli libasorban közlekednek, hátratett kezekkel. Ennek két célja az igazgató elmondása szerint: az esetleges oldalba bökések megelőzése, valamint a fegyelem atmoszférájának fenntartása. A lefekvés után éjszaka reggel 6-ig óránként ellenőrzik a szobákat, hogy mindenki a helyén van-e. Ezt jelzik egy lámpavillanással, amit az őrök jegyeznek, nyilvántartanak. Ha valaki nincs az ágyában, szóbeli figyelmeztetést kap. Ha mosdóba kell mennie, az őrnek jelez, de egyszerre csak 1 gyerek tartózkodhat a vizesblokkban. Nappal zárva tartják a hálók ajtaját (amíg nincsenek bent a fiúk a sűrű napi program miatt, és délutáni foglalkozásaikat is a csoport közös nappalijában töltik), éjjel nyitva van. A délutáni programba be van iktatva egy csendes pihenő, azon kívül nem tartózkodhatnak a szobában a gyerekek, csak ha valaki beteg, gyógyszeres kezelés alatt áll, de abban az esetben is egy szobában csak egy gyerek lehet.

A fiatalok felügyeletének intenzitását a három őrzésbiztonsági csoportba sorolás körvonalazza. A vonatkozó igazgatói utasítás szerint fokozottan figyelik azokat, akik esetében az ügyész különleges őrzési felügyeleti feladatokat írt elő, a szokási szándék valószínűsíthető, sorozatosan követnek el szabálysértéseket vagy antiszociális viselkedést tanúsítanak. A fokozott ellenőrzés alatt álló gyerekek nincsenek elkülönítve a többiektől ugyanakkor csak épületen belüli munkaterületen foglalkoztathatók, ruházatukat, szekrényeiket napi szinten ellenőrzik, a legproblémásabb gyerekek esetében pedig a kapcsolattartás minden formája is folyamatos kontroll alatt áll.

A fegyelem fenntartására 16 (személy- és vagyonőr képesítéssel rendelkező) rendészt alkalmaz az intézet, valamint 2 portást. Az Intézet Szervezeti és Működési Szabályzatának 6. sz. melléklete, a Rendészeti szabályzat szabályozza a rendészeti munkakörben dolgozók munkáját, azok a munkaköri leírásokban is szerepelnek. A portán folyamatosan figyelik az épületen belüli kamerafelvételeket, valamint egy elektronikus táblán tudják szemmel követni (a személyi ajtónyitó kártyák segítségével), hogy mely alkalmazott hol tartózkodik, és mely ajtók vannak nyitva. A videofelvételeket 4-5 napig őrzik. A rendőri szerveknek nincs szerepe az intézeten belül, csak szállításkor, intézeten belüli kihallgatásnál működnek közre. Szállítás előtt a porta mellett található elkülönítő, biztonsági helyiségben tartják – az igazgató elmondása szerint – legfeljebb 1 órán keresztül a gyereket. Ez egy ráccsal leválasztott körülbelül 1,5x1,5 méter nagyságú, üres helyiség. Ha nincs gond a fiattal, egy széket állítanak be, amire leülhet. Ha például verekedés miatt történt kiemelés folytán került ide a gyerek, nem tesznek be széket sem, és addig bent tartják, amíg meg nem érkezik a pszichológus a vita rendezése érdekében.

- Fenyítések, jutalom általában

Az intézet által átadott statisztikai kimutatások szerint 2013-ban 26 alkalommal (előzet: 5, javító: 21 alkalom) folytattak le fegyelmi eljárást. A javítóintézeti nevelésben lévők többségének (19 alkalom) esetében intézet-elhagyási tilalom kiszabására került sor, egyéb esetekben és az előzetesben lévő fiatalokkal szemben igazgatói megrovásra. Ezeket túl pedagógiai célzatú figyelmeztetéseket tett és megrovással intette a fiatalokat az igazgatóhelyettes, az otthonvezető, a tanárok, szaktanárok és nevelők. A megrovások és figyelmeztetések száma 2013-ban összesen 1100 volt, 918 esetben tettek ilyen jellegű figyelmeztetést az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok és 182 esetben a javítóintézetben lévők ügyében. Leggyakrabban a nevelők élnek ezzel a fegyelmezési eszközzel. Jutalmat összesen 2462 esetben adtak 2013-ban (előzetes letartóztatottak: 1775, javítóintézeti neveltek: 687 eset), ezek közül a legtöbb, 727 esetben a nevelőtanártól kaptak a fiúk dicséretet.

A fegyelmi szabályok megsértése esetén általában preferálják a lehetséges jutalmak oda nem ítéltetését. Példaként említhető, hogy akiknek nem elég jó a magaviselete vagy figyelmeztetésben részesült, azoknak nem adják meg a lehetőséget a havi második alkalommal történő látogató

fogadására. A megfigyelők emlékeztették az igazgatót arra, hogy a látogató fogadását a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 118. § (1) d) szerint az előzetes letartóztatás alatt állók részére minden intézet havonta kétszer köteles biztosítani, és a intézet gyakorlata, amely a második alkalmat jutalomként biztosítja csak, jogsértő.

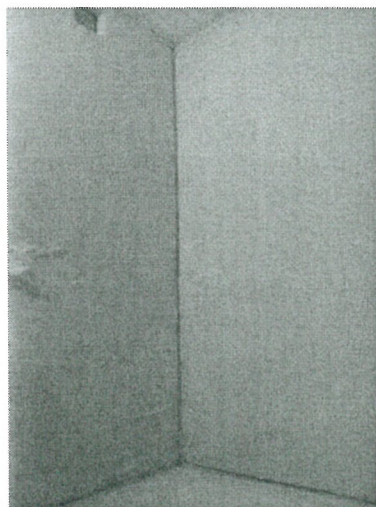
Az Intézet válasza: ld. fent, 3. (Látogató fogadása)

A fegyelem megsértésnek minősül számos magatartás, a megfigyelők által látogatott napi értekezlet alapján ez lehet feleselés, engedetlenség (például a sporttevékenység folytatása felszólítás ellenére), antiszociális viselkedés (például a szemöldök leborotválása). Tiltott tárgy birtoklása nem jellemző. A gyerekek panaszuknak adtak hangot arról, hogy rossz pont jár azért (a pontrendszerrel bővebben később), ha valaki 80 cm-nél közelebb megy az ablakhoz. Többen elmondták, hogy a javítóintézet dolgozói azt mondták nekik, hogy ha egy gyerek kiteszi a kezét a rácsos ablakon, akkor egy riasztórendszer lép életbe, ami érzékelésre megszólal. Álláspontunk szerint az ablakhoz való közelség, az ablakon való *kinézés* nem alapozhat meg fegyelmi büntetést, mert az ablakhoz való közelségből csupán teljesen esetlegesen adódhat veszély (a veszélyt az igazgató szerint az jelentheti, hogy az a gyerek, aki sokat bámul ki az ablakon, akár a szökését is fontolgathatja).

Az Intézet igazgatójának válasza: „A fiatalok által jelettek valóban helytállóak, amennyiben a védelmi rendszer mozgást észlel riasztás történik. Egyetértek a monitorozást végzők azon véleményével, hogy az ablakon való kinézés nem fegyelmi vétség, ezért nem is kapott senki figyelmeztetést.”

Ha a fegyelmi vétség eléri a bűncselekmény szintjét, az intézet feljelentést tesz. Az igazgató beszámolója szerint volt már példa az intézeten belül molesztálásra, de ez nagyon ritka. A látogatáson a gyerekek közül néhányan azonban egy, a közelmúltban történt esetről számoltak be. Az eset nem maradt reakció nélkül, a többieket zaklató gyereket kiemelték csoportjából, és a speciális csoportban helyezték el. Verekedés miatt átlagosan évente egyszer indul büntetőeljárás. A megelőzésre törekszenek, ennek érdekében például egyesével fürdetik a gyerekeket. Ha két gyerek között konfliktus merül fel, külön hálóban helyezik el őket.

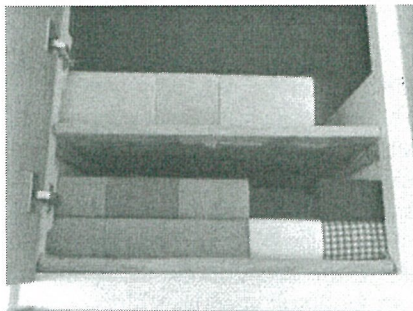
Az intézetben biztonsági elkülönítő, ún. „dühöngő” is van, ez egy kb. 2x2 méter alapterületű ablaktalan szoba, amelynek falai vászonborítású szivacsokkal vannak körbevéve, hogy a gyermek a kemény falakkal ne tudjon magában kárt tenni. Az igazgató elmondása szerint évente egy-két alkalommal használják azoknál a gyerekeknél, akik ön- és közveszélyes magatartást tanúsítanak. Az intézet igazgatója elmondta, hogy a vászonborítás problémás tisztíthatósága miatt a szoba nem alkalmas a használatra, amelyet a megfigyelőknek is megmutatott, akik szintén látták, hogy a borítás több helyen foltos. A helyiség felújítása indokolt.

A fenyítések és a jutalmak egy pontrendszerre épülnek, a piros pontok alapján dicséretet lehet szerezni, a rossz pontok alapján fegyelmit, valamint az a jutalomlátogatás elvesztéséhez vezethet. Nincsen központi norma arra vonatkozóan, ahogy hány pont tesz ki egy dicséretet, illetve fegyelmit, erről a megfigyelők által meghallgatott gyerekek sem tudtak beszámolni - mindez a nevelők értékelésén múlik, melyet olyan szempontok alapján alakítanak ki, mint a gyerek magatartása, tanulmányi igyekezete, kötelező oktatáson kívüli foglalkozásokon való részvétel (pl. versmondó verseny), a rend átlagon felüli megtartása.

A jutalmazások és fegyelmi büntetések kiérdemlésének egyik legfontosabb terepe az iskola. Az megfigyelőket eligazító tanár elmondása szerint az iskolában 5-10 piros pont tesz ki egy jeles érdemjegyet, és 5 jeles érdemjeggyel szaktanári dicséretet lehet szerezni. A pontozás rendszere itt is csoportonként eltér attól függően, hogy mennyire szorgalmasak a csoportba tartozó gyerekek. Ügyelnek arra, hogy ne veszítse értékét a túl sok pozitív visszajelzésnek ez a formája: évente

legfeljebb három-négy szaktanári dicséretet osztanak ki egy gyereknek. A gyengébb képességekkel rendelkező gyerekeknek nem adnak rosszpontot, ők legfeljebb kevesebb piros pontot kaphatnak.

A jutalmazás szimbolikus formáira is nagy hangsúlyt helyez az intézet, a kulturális tevékenységért, tanulmányi versenyen elért eredményért kapott okleveleket kihelyezik a csoport falaira, a szekrényében legnagyobb rendet tartó fiúról szekrénye előtt fotót készítenek, amit ugyancsak a falra akasztanak. A különböző tanulmányi, vagy versmondó versenyeken való szereplésért kapott okleveleket az intézet összes lakója előtt, a központi aulában, ünnepélyes keretek között adják át. (Az aszódi versmondó versenyen szerzett oklevelek átadására a látogatásunk során került sor.)

Tanulságos volt a megfigyelők számára az Intézeti Tanácson való részvétel, ahol a fiúk jellemzéséből kiderült, hogy több gyereknél az előzetes letartóztatásból javítóintézeti nevelésbe kerüléskor pozitív változás állt be a magaviseletben. Ezzel szemben a megbeszélés tárgyát képezte egy fiú esete, akire mindig kitűnő magaviselet volt jellemző, mindig kapott jutalomlátogatást, azonban amikor legutóbb értesült arról, hogy meghosszabbították az előzetes letartóztatását, és még mindig nem született döntés az ügyében, ezt nehezen dolgozta fel, magatartással kapcsolatos problémák jelentkeztek nála, fegyelmi eljárás indult ellene, és nem kapott jutalomlátogatást.

- Előzetes letartóztatásban lévők

Az előzetes letartóztatásban lévő gyermekekről a javítóintézet véleményt készít, amelyet a gyermek büntetőügyét tárgyaló bíróságnak megküldenek. Az előzetes letartóztatásban lévő gyermeknek elemi érdeke, hogy jó magaviseletű legyen, mert a véleményt a bíróság figyelembe veszi az előzetes letartóztatás meghosszabbításának mérlegelésénél, továbbá annak eldöntésénél, hogy büntetés-végrehajtási intézetben kell-e tovább folytatnia a 14-20 éves fiatalokénak az előzetes letartóztatását. Ezekon kívül az Intézeti Tanács tesz javaslatot a büntetés-végrehajtási bírónak az ideiglenes elbocsátásról. Nem jellemző, hogy a bíró az intézet javaslatától eltérően döntene.

Az igazgató elmondása szerint a legproblémásabb előzetes letartóztatásban lévőknel maga a javítóintézet kéri a bíróságot a gyermekről szóló véleményben, hogy helyezték át büntetés-végrehajtási intézetbe. Ez tűnik tehát a legszigorúbb fegyelmi büntetésnek, mert a büntetés-

végrehajtási intézetek kevésbé tudják figyelembe venni a gyermekek szükségleteit.¹⁹ Évente hozzávetőlegesen 10 esetben kerül sor erre. (Az összes gyermek, akik elmondták a megfigyelőknek, hogy voltak már fogva tartva büntetés-végrehajtási intézetben, arról számoltak be, hogy sokkal rosszabb helyeken kellett lenniük, mint amilyen a javítóintézet.)

Az intézet és a bíróságok között folyamatos dialógus zajlik. Az intézet által megküldött jellemzésen túl, az igazgató elmondása szerint előfordult, hogy az eljáró bíró tárgyalás közben telefonált az intézetnek, ahol a fiatalok terhelte korábban már volt javítóintézetben, hogy véleményt kérjen a gyermek személyiségéről, magatartásáról. Gyakran rendeznek tájékoztató napokat bírák, ügyészek, rendőrök számára, hogy lássák, mit jelent a javítóintézet. Az a tapasztalatuk, hogy a bírák értékelik a javítóintézeti neveléssel járó pozitív hatásokat, ezért vannak, akik már hajlanak arra, hogy inkább a javítóintézetet jelöljék ki az előzetes letartóztatás végrehajtására. (Ettől függetlenül az igazgató beszámolt arról a tapasztalatról is, hogy sokszor pergazdaságossági szempontok vezérik a bíróságokat az előzetes letartóztatás helyének megjelölése során.) Álláspontunk szerint az intézet bíróságok tájékoztatását szolgáló gyakorlata hasznos, hiszen elsődlegesen a gyermekek érdekét kell a bírónak szem előtt tartania akkor, amikor az előzetes letartóztatás helyszínéről dönt, és nem a pergazdaságossági szempontokat, vagyis, hogy esetleg messzebből kell például egy-egy kihallgatásra szállítani a fiatalok terhelte. A gyermekek érdekei egy büntetés-végrehajtási intézetben sokkal kevésbé tudnak érvényesülni, mint a javítóintézetekben.

A különböző dicséret, a tárgyjutalom, a korábban kiszabott fegyelmi büntetés elengedése vagy enyhítése, a jutalomlátogatás (melyet a gyerekek a legértékesebb jutalomtípusnak tartanak) és az egyéni vagy csoportos kulturális vagy sportprogram az előzetes letartóztatásuk töltő gyermekeknek is járhatnak. Azok a gyerekek, akik előzetes letartóztatásuk egy részét már büntetés-végrehajtási intézetben is töltötték egyöntetűen pozitívan értékelték a javítóintézetben kapható jutalmazások közül a korábbi fegyelmi büntetés elengedésének vagy enyhítésének lehetőségét.

A kirívóan problémás magatartást tanúsító, elsősorban intézeten belüli verekezésben vétkes gyerekeket „speciális csoportba” helyezik, ahol egyrészt több nevelő foglalkozik a gyerekekkel, és nagyobb figyelmet szentelnek rájuk, másrészt itt kevesebb programjuk van, és több időt kell önálló tevékenységgel tölteniük. A fegyelemsértő gyermeket nem tájékoztatják előre, hogy mennyi időt kell majd a speciális részlegen töltenie, a megfigyelők által meghallgatott gyermekek elmondása szerint általában 1-2 hónap után lehet a csoportból kikerülni. Általában 7-8 fő van a speciális részlegen. Komoly visszatartó erővel bír ez az intézkedés, mert a gyerekek tudják, ez a „büntetés-végrehajtási intézet előszobája”, ha az itt lévő gyermek rossz magatartása nem változik, következő lépésként kéri áthelyezését.

- Javítóintézeti neveltek

A javítóintézeti nevelésre utalt gyermekek jutalmazása változatosabb képet mutat, mint az előzetes letartóztatásban lévők: nekik már az intézeten kívül eltöltött kimenő, eltávozás, vagy szabadság is járhat. Munkajutalomban is részesülhetnek a jó magaviseletű gyerekek, amely után havonta akár 5-10.000 forintot is kereshetnek. Az igazgató elmondása szerint azért is igazgatói dicséretet kaphat valaki, ha az intézetben töltött ideje alatt leszokik a dohányzásról, és kiemelt, csoportos alapon odaítélt jutalom az intézet területén belüli bográcsozásban való részvétel.

Amennyiben egy gyermek a kimenő, eltávozás, vagy szabadsága idejének lejártával nem tér vissza az intézetbe (tehát szökésben van), az intézetbe való visszatérésekor 2 hónap intézet-elhagyási tilalmat kap. Ezért az időben történő visszatérést a gyerekek nagyon komolyan veszik, a megfigyelőknek elmondták egy fiatal, hogy inkább fél órával hamarabb ér vissza az intézetbe, nehogy szökésnek minősüljön a kései visszatérése. A gyermek 3 szökés után elveszti az ideiglenes elbocsátásra vonatkozó javaslat lehetőségét.

¹⁹ Lásd pl. a Magyar Helsinki Bizottság jelentését a tököli Fiatalok Büntetés-végrehajtási Intézetében 2013. nov. 4-5-én tett látogatásról.

http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Jelent%C3%A9s-T%C3%B6k%C3%B6k-B61-+-BVOP-nak_v%C3%A9gleges-anonim.pdf

7. Oktatás, foglalkozások

Az intézet súlyának megfelelő jelentőséget tulajdonít az iskolai nevelésnek, és az intézetben minden gyerek jár iskolába, azok is, akik a köznevelési törvény alapján életkoruk alapján kivonhatnák magukat a tanulásból.

Az intézményben nincs önálló működési engedéllyel rendelkező iskola. Az intézet ezért „külsős iskolával” kötött együttműködési megállapodással biztosítja a gyermekek számára az oktatásban való részvétel lehetőségét és a tanulói jogviszony fenntartását. Ez bizonyos tekintetben előnyös a gyermekek számára, mivel így bizonyítványukban nem egy javítóintézet, hanem egy „polgári” iskola neve jelenik meg, ez pedig pozitív hatást gyakorolhat a későbbi munkavállalási lehetőségeikre is.

Azoknak a gyerekeknek az esetében, akiknek intézeten kívül van tanulói jogviszonyuk, az érintett iskolával tartják a kapcsolatot, az tájékoztatja az intézetet, hogy mely tananyagból kell készülnie a gyerekeknek az osztályozó vizsgára (ez komoly leterheltséget is eredményez a tanároknak, mert több eltérő tanterv kerülhet elő egy tancsoportban), az intézet pedig elküldi az iskolának a vizsgaeredményeket. A gyermekek igen magas számban magántanulói státuszban vannak. A sajátos nevelési igényű, SNI-s gyerekek vizsgáztatását az aszói javítóintézet saját általános iskolájának közreműködésével bonyolítják.

- Általános iskolai oktatás

Az intézet által alkalmazott 10 fős tantestület 1 gyógypedagógusból, 1 fejlesztő pedagógusból, 2 tanítóból és 6 szaktanárból áll. A vizsgáztatást évente kétszer, januárban és júniusban bonyolítják. Hétköznap 8.00-12.30 óráig tart az oktatás vagy munkafoglalkoztatás (szakiskolai tanműhelyekben), de az elméleti oktatásra fordított napokon is eltöltenek 2 órát kiegészítő foglalkozásokkal (filmnézés, versolvasás, szépirodalmi élmények megbeszélése, sport, stb.), hogy fenntartsák a gyerekek érdeklődését. Csoportonként egyik nap egyik, másik nap másik típusú foglalkozásra kerül sor. Egy nap 5 x 40 perces tanórákon vesznek részt a fiatalok. Az intézetben nyáron is folyik iskolai oktatás, de ekkor csökkentett óraszámban, napi 3 órában és lehetőség szerint külső vagy játékosabb foglalkozásokat is tartanak.

14 tanulócsoport működik összesen, 1-10. osztályos szintig. Külön tanulói csoportot működtetnek a 16 év alatti gyerekek számára. A sajátos nevelési igényű fiatalokból kisebb létszámú tanulócsoportokat alkotnak.

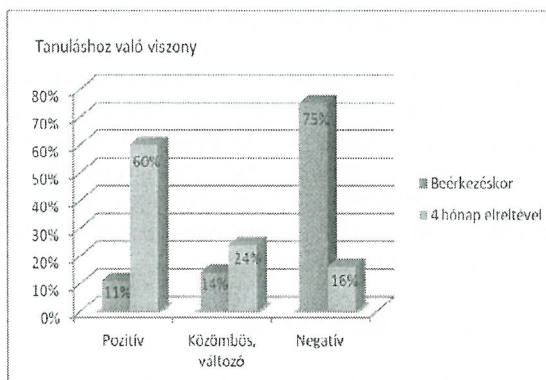
Nem a nemzeti alaptanterv szerint halad az oktatás, rugalmasan kezelik a gyerekek egyedi igényeit. Befogadáskor felméri a gyerekek képességeit, és az osztályozó vizsgára felkészítő csoportokon belül különböző „nívócsoportokba” sorolják őket. Komoly elmaradások esetén a gyermek felzárkóztató csoportba kerül. A felmérést gyorsan, legfeljebb 30 nap alatt lebonyolítják, hogy a befogadott gyermek mihamarabb be tudjon kapcsolódni a tanórákba. A gyerekek általában kevés osztállyal és nagy elmaradásokkal érkeznek (általános 16-17 évesen a 6. osztályos szint, 3-4 évnyi lemaradás a jellemző, ritka a közép/szakközépisikolás). Általában 50-60 főt tudnak eljuttatni évente osztályozó vizsgára. 2013-ban dokumentáltan az intézetbe érkezett gyerekek 30%-a volt SNI-s, az intézet iskolájának éves beszámolója szerint azonban valójában ennél sokkal magasabb a sajátos nevelési igényű tanulók aránya (kb. 45%).

Az általunk meghallgatott tanárok dicsérték a gyerekek teljesítményét, elégedettek a házi feladat-készítéssel, a foglalkozásokon való részvétellel. A dicséret erejével igyekeznek motiválni a fiúkat, inkább nem adnak piros pontot vagy jelest, de nem osztogatják könnyen az elégtelent, hogy a lemaradó gyermek se érezze magát mélyszakadékban. (Az értékelés a jutalmi rendszernek is részét képezi, ld. 5. fejezet: Fegyelem, fenytések, jutalom.) Ha rosszabb jegyet kap valaki, ugyanabból a tananyagrészből van lehetősége javításra. Nem szabnak ki büntetést az alacsonyabb képesség miatt, az csak a szorgalom hiányaért jár. Nem büntetnek beszélő-megvonással, inkább sporttevékenységben való részvétel lehetőségének megvonásával élnek.

Az oktatáshoz szükséges tárgyi feltételek a minimális szinten adottak, az erre fordítható anyagi keretek szűkössége miatt próbálják rászorítani a gyerekeket, hogy vigyázzanak a felszereléseikre, például dicséret jár azért, ha nem firkálják össze a jegyzeteket.

A tanárok folyamatosan egyeztetnek a nevelőkkel, a feladatokat írásban is rögzítik a leckefüzetben. A tanárok és nevelők, illetve pszichológus közötti folyamatos egyeztetést elősegíti az, hogy a tantestület tagjai az intézet alkalmazásában állnak. A folyamatos dialógus nyomán, a gyerekek egyéni háttérének és aktuális állapotának ismeretében a tanárok megfelelően tudnak reagálni az iskolában esetlegesen felmerülő problémákra. 3 havonta írásban értékelik a tanulókat, melynek tükrében a fiataloknak lehetősége van magasabb névcsoporthba, vagy osztályfokba kerülni, melyet az Intézeti Tanács, mint elhelyezési tanács hagy jóvá.

Mindennapi szinten alkalmaznak az oktatásban játékos módszereket, hogy ezzel növeljék a gyerekek tanulási kedvét. Rendszeresen viszik a fiúkat tanulmányi versenyekre, többek között az összes országos javítóintézet között évente megrendezett tanulmányi versenyre. (Az idei versenyre Esztergomban kerül sor májusban, melyre a javítóintézeti nevelésben lévők a helyszínre utaznak, míg az előzetes letartóztatásban lévők az intézetben belül írhatják meg a verseny feladatokat.) Ezen kívül a gyerekek örömmel vesznek részt versmondó és -író versenyeken. Sok gyermek az intézetben tulajdonképpen kényszerből kapcsolódik be az oktatásba, de egy korábbi intézet által végzett felmérés szerint, míg a bekerüléskor 75% negálta az iskolát, pár hónap múlva 16%-ra csökkent azok aránya, akik nem szerették, az intézetben belül megváltozik az iskoláról alkotott képük. Az egyik megfigyelő által látogatott felzárkóztató matematika órán osztály előtt bemutatkozó gyermek a következőképp nyilatkozott az intézetben kívüli iskolakerüléséről: *„Szégyellem magam, de kint nem jártam iskolába.”*

Voltak gyerekek, akik szóvá tették a látogatás során, hogy jobban megértik a tananyagot, mint a kinti iskolában. Ezt szolgálják az intézet tantestülete által kidolgozott, könnyen emészthető, egyszerűbb nyelvezetű, sok gyakorlati példával magyarázó oktatási jegyzetek. Erre irányuló anyagi támogatás nélkül az elmúlt 5 évben készültek el hasonló jegyzetek irodalom, történelem, biológia, nyelvtan tantárgyakból, azonban a jegyzettárat folyamatosan bővítik.

A számítógépes és idegen nyelvi ismertek oktatását az intézet nem tudja biztosítani. A délutáni szabadfoglalkozás során van lehetőség az intézet 5 számítógépének használatára nevelői felügyelet mellett és internet-hozzáférés nélkül.

A büntársak szétválasztása az iskolarészlegen és szünetekben is megoldott. Problémát az okoz, amikor több büntárs kerül be egyszerre az intézetbe, ekkor nem tudják biztosítani mindegyikük számára a tudásszintnek megfelelő tanulócsoportban való elhelyezést, van, aki alacsonyabb osztályba kerül emiatt. Ilyenkor igyekeznek sok egyéni foglalkozással kiegyensúlyozni a helyzetet, illetve cserélgetik a csoportjukat, így mind tudnak magasabb szintű csoportba járni.

Intézetben kívüli iskolákból gyakran érkeznek látogatócsoportok az intézetbe, hogy „elrettentésül” lássák a benti viszonyokat, ez azonban a bent lakó gyerekek szempontjából nem előnyös, felzaklatja őket (különösen, ha például volt osztálytárral kell így találkozniuk).

Az előzetes letartóztatásban lévő gyerekek órái közül a megfigyelők a következő órákon jártak: (1) biológia óra (8-9. osztály), (2) magyar irodalom (8. és 10. osztály), (3) felzárkóztató matematika foglalkozás (4-5. osztály) és (4) magyar nyelvtan (5. osztály). A javítóintézeti gyerekek oktatása körében egy matematika órát (7. osztály) és egy történelem órát

látogattak meg. A felzárkóztató matematika órán sok dicséret hangzott el, ezzel bízta kintásra a tanár a gyerekeket. Jó kapcsolatot tükrözött a tanóra, a tanár szeretettel kezelte a gyerekeket. A játékos feladatokra adandó válaszokat egyenként súgták a tanárnő fülébe vagy vetették papírra a résztvevő fiatalok, így mindenkinek volt lehetősége sikerélményt szerezni. Az óra játékos jellegéből adódóan a gyerekek lelkesen és aktívan szerepeltek, ezt tükrözte egy matematikai feladat befejezését követően egy gyermek által tett felkiáltás: „Játsszunk még ilyet, Anikó néni?”

- Szakoktatás

A hagyományos általános iskolai oktatáson kívül a napirend hangsúlyos része a szakiskolai oktatás, ennek keretében a gyerekek vesszőből kosarat, bútorokat fonnak szakoktató vezetésével (a vesszőből készült tárgyak az intézet teljes épületét díszítik).

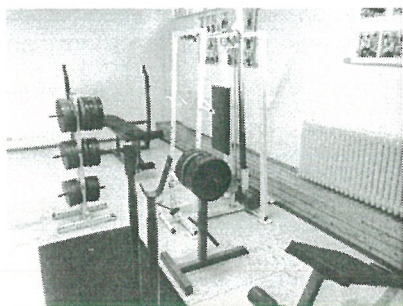
A kemencével felszerelt kerámia műhelyben korongoznak, fazekasságot tanulnak (az elkészült dísztárgyakat 50-100 forintért megvásárolhatják a fiúk, hogy látogató hozzátartozóikat ajándékozhasák meg velük), az intézet saját varrodájában hímeznek (gobelint készítenek), függönyt, tornanadrágot, alsónadrágot varrnak és a saját ruhájukat foltozzák, valamint dossziékat ragasztanak és hajtogatnak egy külső cég megbízásából.

Az intézményben található továbbá egy asztalosműhely is. A korábbi szőnyegszövő foglalkozás megszűnt az ezzel foglalkozó oktató nyugdíjba vonulásával. A szakiskolai oktatásról oklevelet szerezhettek a legszorgalmasabb gyerekek, amelyet későbbi munkakeresésükhöz fel is használhatnak, ezeken nem szerepel az intézet pecsétje. A meglátogatott vesszőfonás foglalkozáson zenét hallgattak a gyerekek, a táblán „Szorgalmas munkavégzés! Fegyelmezett magatartás!” felirat volt látható. Ha valamelyik gyerek elvégezte a jártassági vizsgát valamely szakoktatáson, kérheti áthelyezését másik szakoktatási csoportba.

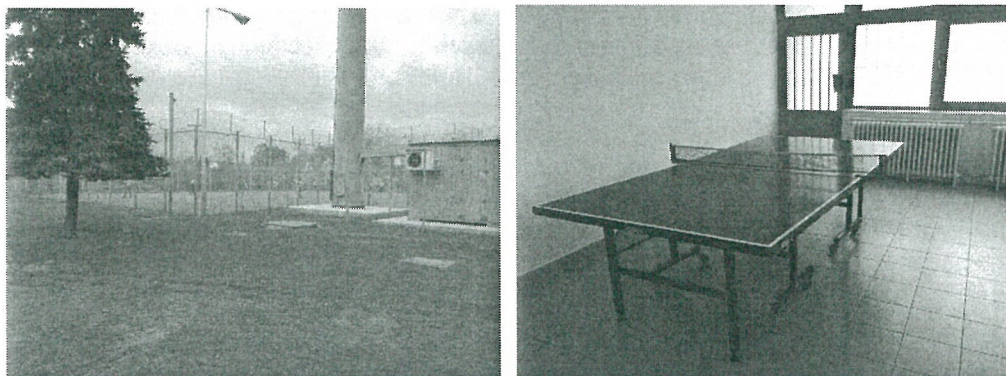
- Kulturális programok

A tanulmányi versenyeken kívül rendszeres az intézetben lakó gyerekek részvétele az intézeten belüli, intézményközi és gyermekotthonokkal közösen szervezett kulturális programokon. Külön figyelmet fordítanak a gyerekek verbális készségeinek fejlesztésére, hogy jobban tudjanak érvényesülni az intézeten kívüli életben. Az intézet drámapedagógusa készíti fel őket ezekre a rendezvényekre, mint például a látogatás hónapjában sorra került aszódi versmondó versenyre, melynek első díját megnyerte az intézet három lakója egy megzenésített vers előadásával. Az intézet drámapedagógiai műhelye mozgásszínházi előadásokat is alkot, a látogatás idején 10 gyerek készült egy holokausztra emlékező mozgásszínházi előadásra.

- Szabad levegő, sport

Az előzetes letartóztatásukat töltő gyerekek naponta 1 órát töltenek a szabadlevegőn, ezzel szemben a javítóintézeti nevelésben lévő gyerekek rengeteg időt töltenek kint, a szabadlevegőn. Ez utóbbi a kertészeti, állattartási munkákon kívül a gyakori sporttevékenységnek köszönhető, ami részben az intézet udvarán található kézi- és futballpályán zajlik. Az épületen belül asztalitenisz, konditerem (ennek helyén korábban két fogda volt, az igazgató alakította át ezeket konditeremmé, amit előszeretettel használnak a gyerekek), kosárlabdapálya, teremfutball foglalkozásokra van lehetőség. Rendszeresen vannak csoportok közötti sportversenyek (a látogatás idején röplabdabajnokság zajlott).

8. Egészségügyi, pszichiátriai ellátás

Az egészségügyi részleg az intézet épületének földszintjén található, egy orvosi, egy fogorvosi rendelőből és három, négyágyas, kórteremből, egy raktárból és mellékhelyiségekből áll. Az egészségügyi és büntetés-végrehajtási (büntetési viszonyból fakadó) okokból szükséges elkülönítés lehetősége adott. Egy esetben, 2-3 évvel ezelőtt került sor olyan kiterjedésű vírusos megbetegedésre, ami miatt az egészségügyi részlegen kívül, a szobákban is el kellett helyezni beteg gyermekeket, lezárva az érintett lakórészt, hogy elejét vegyék a járvány terjedésének. Ekkor is figyelemmel voltak az elkülönítés követelményére.

A fiatalokat az intézet alkalmazásában álló gyermekorvos, egy ugyancsak az intézet alkalmazásában álló, diplomás főápoló, egy ápoló-gyermekfelügyelő, egy intézeten kívüli főfoglalkozásban lévő fogorvos, 2 fogászati asszisztens, valamint 6 intézeti orvos által felkészített gyógyszerosztó látja el. A gyógyszerek kiosztásánál – ami az orvos és a főápoló munkaidején kívül esik - a gyógyszerbeadás szükséges biztonsági szabályairól felvilágosított, és ezzel megbízott éjszakai gyermekfelügyelők segítenek. Ők nyújtanak ilyen esetekben elsősegélyt is.

A látogatás idején egyetlen fiatalt ápoltak az egészségügyi részlegen, egy másik gyerek pedig a tököli büntetés-végrehajtási intézet kórházában volt tüdőbetegség gyanúja miatt. Ezekon kívül komolyabb, közelmúltbeli megbetegedéseként lehet beszámolni egy étel-allergiás (gomba-érzékeny) gyermek esetéről, akinek a diétájára azóta ügyelnek, valamint egy másik fiúról, akin sürgős hasi műtétet hajtottak végre patkóbél-fekély perforációja miatt. Utóbbi fiú, annak ellenére, hogy hétvégén történt a perforációja, időben került a megfelelő ellátó helyre, a területileg illetékes debreceni sebészetre és a műtétet követően sikeresen felépült.

A főorvos elmondása szerint, átlagban évi 2300-2400 esetet látnak el az intézeti rendelésen. Gondot jelent az egészségügyi részlegen, hogy nehezen megoldható a helyettesítés. Gondot jelent az egészségügyi részlegen, hogy az intézetnek csak két főállású egészségügyi (ápoló) dolgozó munkatársa van, mert szabadnapokon, szabadságolások ideje alatt nehezen megoldható a munkaidő alatti teljes egészségügyi ellátás. Az orvos helyettesítéskor a rendelést szerződés keretében külsős kolléga látja el, a szakápoló munkáját vagy az orvos vagy egyébként más napokon a csoportban dolgozó ápoló-gyermekfelügyelő.

A befogadáskor végzett laborvizsgálatokkal (ld. 2. Befogadás) sok vérszegény, vashiányos gyereket szűrnek ki (ez elsősorban az ide kerülő fiatalok hiányos táplálkozásával és az átlagnál gyakoribb fertőzőes megbetegedéseikkel magyarázható), őket aztán az intézetben tovább vizsgálják, gyógyszeres kezeléssel (többnyire vas-pótlással) gyógyítják, az eredményeket rendszeresen kontrollálják. Vírus-szűrésekkel a HIV- veszélyeztetettségre tudnak fényt deríteni, de ez utóbbi betegség eddig nem fordult elő. Gondot jelent, hogy a hepatitiszes megbetegedésre csak májfunkciós vizsgálatokból tudnak következtetni, szükség lenne a megfelelő vírus-szűrés feltételeinek megteremtésére. Rendszeres fogászati szűrés-, kezelést, valamint a látásvizsgálatot, szemészeti szűrését biztosít az intézet. A fogászati rendelés tárgyi feltételei adottak, leszámítva a fogröntgent, ami elősegítené a kezeléseket hatékonyságát. A fogröntgenes vizsgálatokat szükség esetén intézeten kívül oldják meg az érintett gyermekek saját bevételének költségére, ami komoly terhet ró a kezelésre szoruló fiatalokra.

- Pszichológiai, pszichiátriai ellátás:

Az intézet alkalmazásában álló 3 pszichológus intenzíven együttműködik a csoportok nevelőivel, gyakran közvetítenek is a gyerekek és nevelők között felmerülő nézeteltérések esetén, részt vesznek a kics csoportos konfliktuskezelésben. Ha intézeten kívüli kezelésre szorul a gyermek, rendőri kísérettel viszik ki a gyermekpszichológushoz. Ilyen esetekben ügyelnek arra, hogy ne legyen a vizsgálat/kezelés idején reguláris rendelés, hogy ezzel elkerüljék a gyermek számára esetlegesen megalázó helyzeteket.

A különböző pszichiátriai-pszichológiai gyógyszerek használata 5% alatt van, amely alacsonynak mondható más zárt intézményekhez képest. Ehelyett nagy hangsúlyt fordítanak a gyerekek pszichológiai vizsgálatára, kezelésére, nevelésére. Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe évente általában 1 fiatalot szükséges átszállítani. Amennyiben az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő gyermek nem engedi, hogy beadják neki a szükséges gyógyszert, 2-3 órára biztonsági elkülönítőben helyezik el (1-2 eset/év). Előtte és utána is megvizsgálja az orvos. Ha a kritikus állapotban lévő gyermekkel beszélget a pszichológus, és megnyugszik, visszaküldik a csoportjába, csak végső megoldásként alkalmazzák a „dühöngőt”. Az igazgató elmondása szerint 2013 elején használták utoljára.

9. Utógondozás

Az intézet vezetése büszkén számolt be a „debreceni modellről”, amelynek lényege, hogy három lábon áll az intézet: mind előzetes letartóztatásban lévő fiatakorúakat, mind javítóintézeti nevelésre ítélteteket, mind utógondozottakat el tudnak helyezni, ezzel folyamatosan figyelemmel kísérhetik a fiatal fejlődését. A modellt sikeresnek vélik, ezért átültetik azt a jelenleg épülő nagykanizsai javítóintézet rendszerébe is.

Az intézet nyolc férőhelyet tud biztosítani az utógondozottak részére. Jelenleg egyetlen utógondozott tartózkodik az intézetben, aki miután szabadult a Debrecenben töltött javítóintézeti nevelésből, a Miskolci Gyermekvárosban folytatta volna a tanulmányait utógondozottként, ám ő inkább a debreceni intézetet választotta tanulmányai folytatásának helyéül, ezzel önként vállalta a szabad mozgásának korlátozását.

Az intézet házirendje szerint az utógondozott az épületen belül szabadon mozoghat saját beléptető kártyájával, azonban az intézet területét minden esetben csak külön engedéllyel hagyhatja el. A megfigyelőkkel beszélgető utógondozott arról számolt be, hogy az intézet elhagyása érdekében kért engedélyt minden esetben megkapja. Álláspontunk szerint az utógondozott fiatal döntése, miszerint preferálta a zárt jellegű intézményt, arra utalhat, hogy szükséges a nyílt állami intézetekben az utógondozói ellátás javítása, különösen az oktatási rendszernek a tanulók igényeihez és képességeihez való közelítése. Másfelől a fiatakorú társadalomba való visszailleszkedését akadályozhatja a mozgásszabadság korlátozása, ezért javasoljuk, hogy mind a Debreceni Javítóintézetben, mind a későbbiekben megnyíló nagykanizsai intézetben tegyék lehetővé az utógondozott személy teljes mozgásszabadságát.

Az utógondozói részleg az intézet többi részével megegyezően puritán, ám rájuk nem vonatkozik az intézet szigorú fegyelmi szabályainak összessége: személyes tárgyaikat bevihetik az utógondozói részlegbe, azokat használhatják, olvashatnak, tévézhetnek, és a teakonyhát saját maguk használhatják. Ugyanakkor a többi intézetben lakó fiatalhoz hasonlóan, az utógondozottak sem tartózkodhatnak napközben a hálósobájukban, elsősorban a tágas nappali szobában, illetve a tanulószobában kell eltölteniük idejüket.

A rendszeres jövedelemmel nem rendelkező utógondozottak részére az intézet biztosít zsebpénzt. A jövedelemre az intézetben belül is szert tehetnek, a jelenleg intézetben lakó utógondozottat a konyhán foglalkoztatják, amivel havi 14.000 forint bevételhez jut.

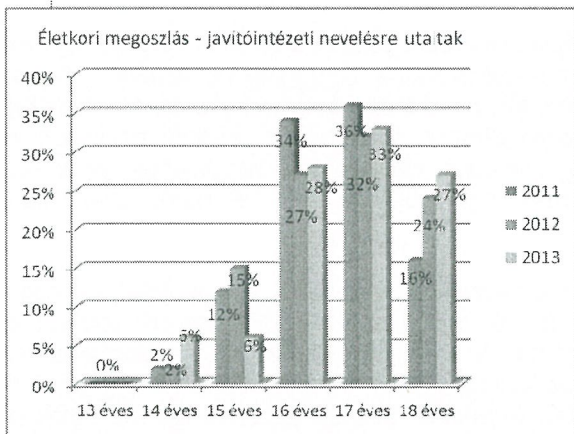
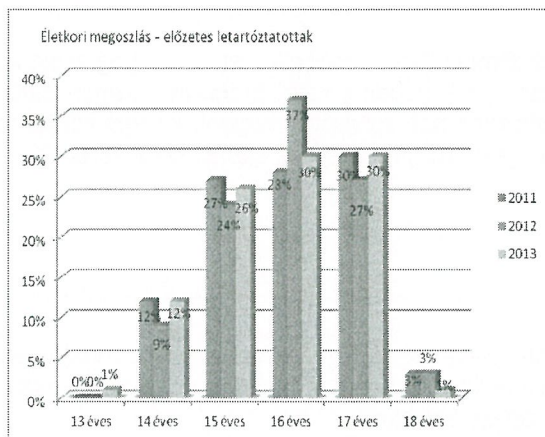
10. Az intézet munkatársai

A látogatás napján 138 fő volt az intézet teljes személyi állománya. A szakmai munkaköröket betöltő vezetők, az igazgató, nevelési igazgató-helyettes, otthonvezető, a nevelők és a pszichológus naponta nevelőtanári értekezleten vesznek részt, ahol csoportonként beszámolnak az előző napi, éjszakai és hétvégi eseményekről, esetleges fegyelmi ügyekről, jutalmakról, valamint egyeztetik a napirendtől eltérő programokat.

Vezetőség	2 fő		
Szakmai munkakörök			
Növendékügy	2 fő	Gyermekfelügyelők	44 fő
Szakmai vezető	2 fő	Nevelők	29 fő
Oktatás/szakoktatás	17 fő	Rendészet	18 fő
Utógondozó	1 fő	Egészségügy	1 fő
Pszichológus	3 fő		
Üzemeltetés			
Technikai	5 fő	Pénzügy	5 fő
Konyha	7 fő	Logisztika	1 fő
Titkárság	1 fő		

11. A fogvatartott gyerekek

A gyerekek többsége 15-17 év között van, a látogatáskor egyetlen 14 évnél fiatalabb fiú lakott az intézetben, aki az új Btk. hatályba lépését követően került javítóintézetbe. 18 évnél idősebb gyermek nincs az intézetben.

A látogatás idején intézetben lakó egyetlen tizennégy év alatti (12 éves) előzetes letartóztatás alatt álló gyerek volt, a 16 éven aluliak elkülönített csoportjában helyezték el. A gyermek kétrendbeli rablás alapos gyanúja miatt került előzetes letartóztatásba. A megfigyelők részt vettek a csoport délutáni eligazító megbeszélésén, ahol szóba került a tizenkét éves gyermek beilleszkedési nehézsége, különösen infantilis viselkedése, amelyet a nála két-három évvel idősebb csoporttársai olykor nehezen viselnek el. A tizenkét éves gyermekkel külön kics csoportban is elbeszélgettek a megfigyelők, akiknek az volt a benyomása, hogy a tizenkét éves gyermek nehézségei abból fakadhatnak, hogy még a legfiatalabbak csoportjában is jelentősnek nevezhető a korkülönbség közte és a többi gyermek között. Álláspontunk szerint egy ilyen fiatal gyermek zárt intézményben történő elhelyezése, különösen akkor, ha nem visszaesőként kerül a javítóintézetbe, és ha megfelelő családi kapcsolatokkal is rendelkezik, súlyosan sértheti a gyermek legjobb érdeke figyelembe vételének követelményét.

12. Vallásgyakorlás, civil szervezetekkel való együttműködés

- Vallásgyakorlás

Az intézetben adott a lehetőség a vallásgyakorlásra. Az intézet szorosabb együttműködést folytat a baptista és katolikus egyházzal, valamint a tavalyi év óta a református felekezettel. Az intézet épületében egy ökumenikus imaterem található. A foglalkozásokon való részvétel nem kötelező, és ott nem a szokványos katekista módszereket alkalmazzák. Gyakran tartanak tanulságos szerepjátékokat bibliai történetek alapján.

- Civil szervezetek

Az intézet a Szertelen Egyesülettel együttműködve indította el a drog-prevenációs csoportfoglalkozást a látogatást 3 héttel megelőzően. Az 5 hónapig tartó program keretein belül az egyesület gyógyult tagjai tartanak előadást a gyerekeknek heti rendszerességgel. Ez egy kifejezetten megelőzésre irányuló program, a drogfüggőség nem jellemző probléma az intézet lakói körében.

13. Panasz

A Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség kéthetente tesz látogatást az intézetben törvényességi felügyeletet gyakorolva. Általában a csoportból kiemelik az újonnan befogadott gyermekeket, és beszélgetnek velük az intézményben addig szerzett tapasztalataikról.

A földszinten található nagy aulában, a telefonfülkék mellett két panaszláda van kihelyezve, egy az igazgatónak és egy másik az ügyészségnek címzett panaszok számára. Az ügyészi panaszládát csak az ügyészek nyithatják ki, az intézet igazgatója sem rendelkezik ezekhez tartozó kulccsal. Mindeztidőig nem volt még benne panaszlevél. Az intézet igazgatójához is fordulhatnak írásbeli panasszal a gyermekek. Ennek az igénybevétele sem jellemző, általában elhelyezéssel kapcsolatos kéréseket tartalmazó levelek érkeznek be (pl. valamely gyermek egy másik gyermekkel közös csoportban szeretne lakni).

A gyermekek elmondása szerint a leggyakrabban a nevelőhöz fordulnak a panaszaikkal, de nagy bizalommal fordulnak az intézet pszichológusához is, aki gyakran közvetítői szerepet tölt be a konfliktusok kezelésében. A gyermekek arról is beszámoltak a megfigyelőknek, hogy előfordul az is, hogy az igazgató kérdez rá, van-e valami panaszuk, az igazgatóhelyettes pedig esténként végigsétál a csoportokon, beszélget velük, és hozzá is nyugodtan fordulnak, segítőkészek tartják az indokolt panaszok esetén.

14. Munkavégzés, önellátó tevékenység

A gyerekek a „Zsebpénz, díjazás” cím alatt (ld. 1.2. Ellátás, díjazás) már részletezett feltételekkel dolgoznak, ill. részesülnek munkavégzésükért díjazásban.

A „Szakoktatás” cím alatt (ld. 6. Oktatás, foglalkozások) ismertetett munkatevékenységen kívül az intézet konyhája, kertészsége (szabadföldön és üvegházban; szőlő, paradicsom, paprika, borsó, káposzta, burgonya stb.) és állattartása (háztáji gazdálkodás keretében háziállatok tartása; birka, tyúk, kacska, pulyka, kecske, nyúl) teremt további munkafoglalkoztatási lehetőséget. A kertészetben és a gazdaságban a gyerekek munkáját két munkavállaló irányítja, egy okleveles kertész és egy állatgondozó. A megtermesztett zöldségek nagy részét az intézetben belüli étkeztetésbe forgatják, a maradékot a helyi bio piacon értékesítik. A látogatás során a gyerekekkel folytatott beszélgetések alapján közkedvelt tevékenység a kertészkedés, a gyerekek szívesen dolgoznak a szabadban, ezt többen említették később is hasznosítható tapasztalatként. A kertészeti munkában a javítóintézeti nevelésüket töltők vehetnek részt, általában 10-12 gyerek dolgozik, azonban nyaranta 24 fiatal is tevékenykedhet a kertészetben 2 szakoktató felügyelete mellett.

Az intézeten kívüli munkatevékenység nem jellemző, bár esetenként közreműködnek az intézetben lakó gyerekek a város parkosításában, valamint előfordult, hogy a Kenézy Gyula Kórháznál segítettek nagy havazás idején a hólapátolásban szerény díjazás fejében.

- Önellátó tevékenység

A gyerekek felelősek a lakóegységek tisztántartásáért, havi ütemezésű munkabeosztás szerint végzik el a csoorthelyiségek, folyosók, fürdők takarítását, amely munkájuk gondosságát bizonyította a megfigyelők által tapasztalt makulátlan tisztaság. Ha esetlegesen kárt okoznak az intézeti berendezési tárgyakban, azért szigorú kártérítési felelősséggel tartoznak. A fiúk maguk mossák ruháikat forgótárcsás mosógép és centrifuga használatával. A nevelők kötelezik őket a ruhák 3-szori öblítésére, amivel kapcsolatban az egyik nevelő elmondta, hogy az intézeten belül előírt alaposág pozitív változásokhoz vezethet a gyerekek intézeten kívüli életére is (elmondása szerint előfordult, hogy azzal tért vissza a javítóintézeti nevelt, hogy otthon is ragaszkodott az alapos mosáshoz, amit az intézetben tanult meg).

15. Gyermek panaszai

A megfigyelők által meghallgatott gyerekek nem panaszkodtak a lakhatási körülményekre, ellátásra, bár néhányan említették, hogy hiányzik a családjuk és az otthonuk (különösen a fiatalabb gyerekek közül). Az általános benyomás az volt, hogy a gyerekeknek nincsenek komolyabb problémáik az intézetben zajló élettel, napirenddel. Többen foglalták össze az intézetről vallott véleményüket a következő mondattal: „Olyan, mint egy kollégium.”

Ugyanakkor az intézetet látogató megfigyelők találkoztak olyan problémával, amire a gyerekekkel folytatott beszélgetések során derült fény. Az egyik rendész megütötte az egyik gyermeket egy övvel vagy szíjjal a konditeremben, ezzel fájdalmat okozva neki. A megfigyelők megosztották ezt a panaszt az igazgatóval beazonosítva számára az érintett csoportot és rendészt, így reméljük, hogy az esetet kivizsgálják és meghozzák a szükséges intézkedéseket a hasonló esetek megelőzése érdekében.

Több gyermek panaszkodott továbbá az egyik rendész durva hangnemére, amellyel a családi látogatások idején a szülőkre és a gyerekekre rászól. Több gyermek egy olyan nevelőt is megnevezett, aki érzésük szerint hátrányos megkülönböztetésben részesíti őket a roma származásuk miatt.

Az Intézet válasza: „Az Intézetben tartózkodó fiataloknak, a fogva tartás körülményeivel és a bánásmóddal kapcsolatosan panasztételi joguk van, melyet befogadásukkor ismertettünk.

*Elsősorban ezt a közvetlenül vele dolgozó felnőtt irányába, azonnali módon (24 órás felügyeletet biztosítunk) az adott problémát nevesítve megteheti. Vezetőink: igazgató, ig. helyettes, otthonvezető kollégák, sorakozók és csoportlátogatások alkalmával minden esetben megkérdezzük a fiatalokat van-e bármilyen panaszuk. Amennyiben nem tud, vagy mer élni a szóbeli közléssel, ezt az aulában elhelyezett intézet igazgatója által ellenőrzött és nyitható panaszládába írásban is eljuttathatja. Ugyanitt a fenntartónak és az ügyészségnek is ki van függesztve, csak ügyész által nyitható levélszekrény a panaszok és észrevételek közlésére, fogadására. Ez a jog és lehetőség a hozzátartozók számára is biztosítva van. Az ügyészség tájékoztatása szerint hozzájuk sem írásban sem szóban az ügyészségi ellenőrzések során panasz nem érkezett. Vezetőtársaimnak sem jelezték a fenti problémát, valamint megkérdezésükkor a fiatalok sem panaszkodtak, a fenti esettel kapcsolatosan. **A vizsgálat során jelzett E/5-ös csoportot, ennek kapcsán ismét megkérdeztük, de hozzájuk semmilyen panaszt nem jutattak el, sem írásban sem szóban. Amennyiben az esethez köthető a konkrét beazonosításhoz szükséges információt tudnak adni, azonnali kivizsgálást fogok kezdeményezni.**”*

Ezekon kívül egy előzetes letartóztatásban lévő gyermek szabadidős elfoglaltságok kapcsán osztotta meg a panaszát a megfigyelővel, miszerint szeretné, ha gitározhatna szabadidejében. Több mint 10 éve zenél, és ez egyrészt hiányzik neki, másrészt megnyugtatóná.

Az Intézet válasza: „A befogadási időszakot töltő fiatal még nem láthatta át, hogy az egyik rendszeres foglalkoztatási forma a drámapedagógus által szervezett foglalkozás, melyen van lehetőség, hogy a különböző hangszereken játszó fiatalok zenei kompetenciáit fejlesszék. A drámapedagógus az előzetes részlegben ezeken a foglalkozásokon szűri ki a zenei tehetségeket. Ők rendszeres szereplői az intézeti rendezvényeknek, felkészítésük rendszeres. Amennyiben átkerülnek a javítóintézeti nevelést végrehajtó részlegbe, rendszeresen részt vesznek az intézetek közti és egyéb városi versenyeken, rendezvényeken. Ebben az évben is több alkalommal szereztek kiemelkedő helyezéseket és elismeréseket a csoport tagjai.”

A további panaszok a jelentés korábbi fejezeteiben kerültek említésre. (ld. 3. Kapcsolattartás, 5. Fegyelem, fenytések, jutalom)

